MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLÍTICA

Preu: 20 cènts. - Pelai, 62. Telèf. 15300. - Subscripció: 2'50 ptes. trimestre

Any I. Núm. 18. - Barcelona, dijous 30 maig 1929

BIBLIOTECA P. ARÚS

Avui voten a Anglaterra els homes i les dones. La gran democràcia pot decidir en aquestes hores els destins del món.

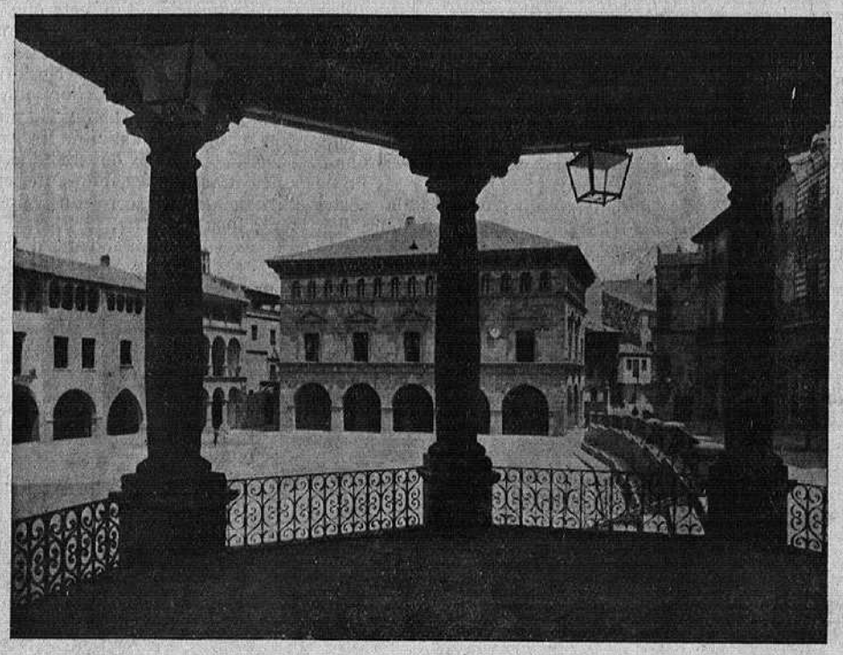
Què en farem del Poble Espanyol?

UNES QUANTES OPINIONS

Els artistes i l'empresa que han construït el Poble Espanyol diuen que pot resistir indefinidament si es té compte a tenir les teulades en bon estat i a evitar les goteres.

Reunint el Poble les dues condicions essencials d'estar bé i de tenir caràcter permanent, creiem oportuna una petita enquesta sobre aquesta pregunta: ¿Què en farem del Poble Espanyol?

Evidentment aquesta consulta podria ampliar-se molt. Creiem, però, que les respostes que oferim són ja suficients per donar idea de l'èxit d'aquesta pensada d'uns quants artistes excellents i de l'interès del públic que aquesta obra sigui dignament conservada.

La plaça del Poble Espanyol

JOAN SACS

Ara que es parla tant del Poble Espanyol de l'Exposició de Montjuïc, i ja que MIRADOR obre una informació sobre el destí que caldria donar posteriorment a aquest conjunt de construccions, permeteu, estimat director, que hi digui la meva.

Crec doncs, i ho crec fermament, que el Poble Espanyol mai seria tan ben utilitzat com estatjant-hi un museu del moble. Aquest museu hauria d'ésser principalment dedicat al moble català, després al moble de les altres terres hispàniques, però també al moble estranger, particularment al moble dels països més representatius en l'art de l'ebenisteria. Museu del moble, installacions d'interiors complets de diverses èpoques, museu del vehicle, museu dels utensilis domèstics, museu de joguines, museu d'indumentària, en fi, el gran museu de totes les arts concernents a la vida domèstica, però particularment museu de l'art del moble. I el mateix el moble ric i arquetípic que el moble provincià, i àdhuc el moble rural.

Enlloc com en el Poble Espanyol de Montjuïc podria ésser més ben classificada i millor installada aquesta matèria, la qual per les seves dimensions i per la seva fabulosa diversitat ocupa espais extensíssims arreu on ha estat museïtzada. La construcció sòlida dels diversos edificis que componen el Poble Espanyol de Montjuïc és probablement garantia de bona i perdurable installació de les colleccions que proposem. Aquest museu o conjunt de museus del moble formarien alhora i de manera fatal el museu d'arts decoratives que encara no posseïm, i el qual, no obstant, és avui dia el primer museu que deurien procurar establir les grans ciutats industrials. No oblidem la gran lliçó que ens donà l'Exposició Internacional de les Arts Decoratives, de París, de l'any 1925, en la qual els nostres artistes decoradors feren un bon paper, però no hi pogueren fer negoci com n'hi feren altres pobles tant o més petits que Catalunya, però que s'havien utillat des de tots els punts de vista per a la creació, per a la fabricació en gran escala i per a l'exportació.

Cal tenir present que a hores d'ara el moble antic de les terres peninsulars és encara relativament abundant i barat. Dintre pocs anys serà escàs, i, de retop, car. I això que diem ara del moble es pot dir dels utensilis. En el mercat d'antiguitats de Barcelona es troben antics atuells domèstics que ningú vol avui dia ni regalats, i els quals aviat seran introbables fins pagant-los a pes d'or, perquè són realment objectes d'immens valor, i més propensos a la destrucció i desaparició que altres objectes més prestigiosos o més específicament artístics.

ROSSEND LLATES

El Poble Espanyol és una cosa decorativa explotant la nota pintoresca: serveix actualment perquè la gent hi vagi a badar. ¿Per què no ha de continuar servint per a la mateixa cosa? Que no ho desfacin. Que ho deixin com està. Només, que ho posin a més bon preu. Els dies de feina l'entrada a ral; les festes, dos rals. Podrien despatxar-hi refrescos i vendre-hi joguines i records, com al peu del monument a Colom. Una vegada l'any hi hauria entrada gratuita... Ah! m'oblidava de dir que a la plaça podria tocar la banda municipal, la xaranga d'un regiment i alguna cobla de sardanes. En resum, fer-lo més pintoresc.

JOAQUIM BORRALLERAS

Ens contesta amb una graciosa *plaisanterie*. En Borralleras donaria el Poble Espanyol als avantguardistes perquè el reformessin al seu gust. Ja veuríem — diu — què en sortiria.

J. V. FOIX

No ignorareu que el conegut avantguardista, un dels homes de *L'Amic de les Arts*, té al barri català del Poble Espanyol una botiga de xocolata a la pedra, producte refinat amb el qual havia enllaminit abans tots els senyors de Sarrià.

Aquest fet ha trasbalsat potser les idees avantguardistes d'En Foix. Perquè sabeu què ens ha dit En Foix? Ens ha dit amb una certa emoció després de fer mil elogis del Poble: «Sembla que es tracta de consolidar-lo i donar-li vida.»

L'ESCULTOR DUNYAC

Convertiria el Poble Espanyol en un gran museu d'arts decoratives: moble, indumentària, etc., etc.

I al costat d'aquest museu podria haver-hi lloc pels oficis artístics. Això donaria al Poble una vida extraordinària.

PERE INGLADA

Que hi facin al costat un poble modern, modèlic, fet pels millors arquitectes d'avantguarda. Així la gent podria triar. I potser es trobaria un tipus de poble amb totes les exigències modernes. Com a contrapès de l'arqueologia, aquesta realització seria una lliçó excellent.

V. SOLER DE SOJO

Creu En Soler de Sojo que caldria que el Poble Espanyol fos poblat per artesans, ferrers, ebenistes, fusters, cistellers, especialment per gent d'oficis artístics.

RAFAEL BENET

El pintor i crític Rafael Benet sembla que no hi cregui gaire.

— El Poble — ens diu — podria ésser un magnífic camp d'experiències que podria ésser ofert als bombers perquè hi fessin simulacres d'incendi.

OPINIÓ D'UNS QUANTS MÚSICS

En una penya de músics se'ns ha contestat amb unanimitat, que cal que el mestre Lamothe de Grignon examini la conveniència de portar-hi la Banda Municipal.

També se'ns ha fet observar que el carrer que serà obert des de la plaça del Rei a la via Laietana perjudicarà molt les condicions de la plaça on habitualment dóna els concerts la Banda Municipal.

Reconeixen que el Poble Espanyol no és tan cèntric com la plaça del Rei, però des del Poble no se sentirà el soroll dels automòbils.

Els músics, doncs, coincideixen amb Rossend Llates, que també és músic.

EL PINTOR LLUÍS MERCADER

Fer-ne pensions pels americans quan el Poble sigui habitable.

Això deu voler dir que En Mercader no hi viuria.

EL QUE OPINA UN MOSSÈN

Un reverend amic nostre, molt conegut per la seva competència en matèries d'art, és també de parer de donar vida al poble, però, naturalment, vida espiritual. Ens diu el Mossèn que ell consagraria al culte les dues esglésies del Poble Espanyol.

— Què us diré? — afegeix —. Em faria una certa illusió veure passejar pel Poble una processó de Corpus.

EL QUE OPINA UN ALTRE MOSSÈN

L'anterior pregunta al Mossèn artista va ésser feta al carrer. Però, succeeix que si atureu un capellà al carrer, aviat, i sense saber com, en compareix un altre, i un altre.

En efecte, al cap d'un moment un altre senyor sacerdot se'ns oferia a l'interviu.

El segon Mossèn va aprovar el projecte del seu amic de donar al culte les dues esglésies del Poble.

I va afegir:

— I podrien crear un benifet en cada una d'aquestes esglésies.

— T'agraeixo la bona intenció — va fer l'altre.

L'ESCULTOR REBULL

La resposta d'En Rebull és molt concisa, i sobretot molt avantguardista:

— Tornar les cases del Poble Espanyol a llurs pobles.

MÀRIUS AGUILAR

El director de *La Noche* i *El Día Gráfico* queda una mica sorprès, quan li fem la pregunta.

— Home — ens diu per començar —, aquí estem acostumats a fer-ne d'enquestes, però no a contestar-les.

Mitja dotzena de paraules persuasives, i En Màrius Aguilar es decideix a donar-nos la seva opinió:

— Un cop acabada l'Exposició, el Poble Espanyol no el destinaria a res. Més ben dit, sí: el destinaria a ésser enderrocat totalment.

— Per què? No us agrada?

— No. És un pastitx. Una mena de mostruari. Com a atracció, ja està bé, però res més que com a atracció. Així és que, acabada l'Exposició, ja no té raó d'existir.

SANTIAGO RUSSINYOL

Quan l'anem a trobar, estem creguts que ens en dirà una de fresca. I, evidentment, la diu.

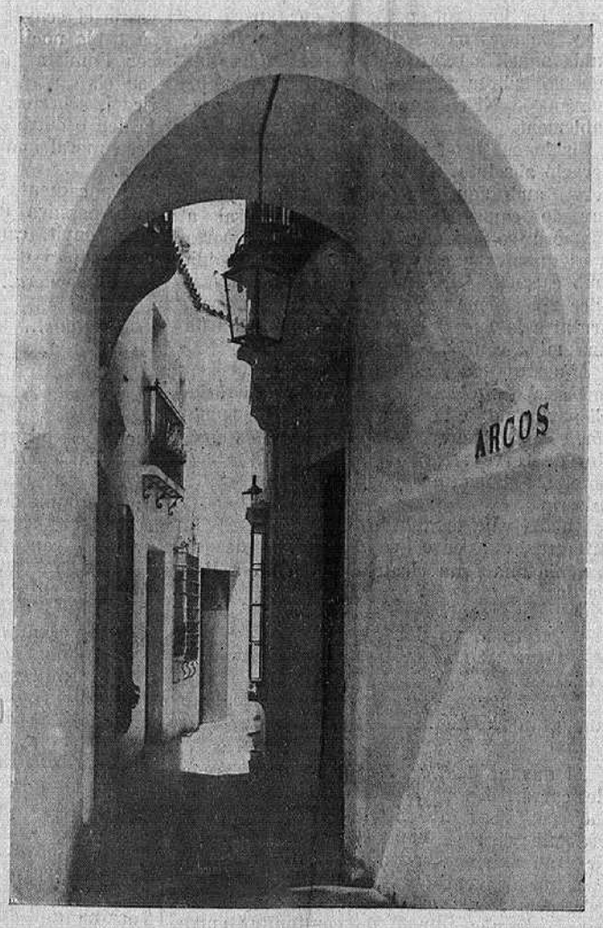
— No he vist encara el Poble Espanyol, però pel que he llegit i pel que m'han explicat, em penso que en tinc una idea bastant aproximada.

— A què el destinaríeu, doncs, un cop acabada l'Exposició?

— A fer *juergas* regionals.

— I a res més?

— També es podria mirar de donar entenent a la gent que trabuquessin els barris. Vull dir que els catalans no s'haurien de moure del barri andalús, els andalusos del basc, els bascos del català, etc.

Entrada al barri andalús

— I això, per què?

— Vós direu! Per aclimatar-nos a tots els ambients i per veure si d'una vegada rutlla aquella unitat de què tant es parla...

LLUÍS PLANDIURA

El senyor Plandiura és un dels més autoritzats per a parlar del Poble Espanyol, sigui el que es vulgui el punt de vista amb què s'enfoqui la qüestió.

— El primer que s'hauria de fer un cop acabada l'Exposició — ens diu — és mirar de treure del Poble Espanyol els diners que ha costat.

— Bé, però com?

— Llogant-lo, per exemple, a una casa de pellícules. La Paramount i la Metro han fet oferiments en aquest sentit.

— Dignes de tenir en compte?

— I tant!

MIRADOR INDISCRET

Ha sortit "El Matí"!!!

Divendres passat va fer la seva aparició — i ha seguit fent-la cada dia, fins ara — el novell diari catòlic *El Matí* precedit de nombrosos assaigs generals.

El trobàvem més interessant i divertit quan encara no sortia.

És clar que tractant-se d'un diari ortodox, no hauríem de desitjar-li res, sinó dir, acatant humilment altíssims designis: «Que Déu li doni el que més li convingui», i, si desaparegués, exclamar amb resignació: «Tant de bé li ha fet Déu».

Ben al contrari, li desitgem llarga i pròspera vida.

Sacrilegi

Ja és sabut que *El Matí* va decidir no fer cap comentari de boxa com no fos per esbravar-se contra l'esport dels punys.

Les facècies de la secció esportiva de l'esmentat diari no s'acaben ací. Diu que un dia va comparèixer al despatx del senyor Thió i Rodés allò que alguns en deien un jovincel.

— Vostè dirà — va fer En Thió.

— Un servidor — digué l'infantó — voldria ésser de la secció d'esports d'*El Matí*.

— De quin esport voldria encarregar-se?

— He pensat que potser no tenen ningú per ressenyar el «Tir de Colom»...

— Reina Santíssima!—féu en Thió i Rodés tot esgarrifat —. Sant cristià! ¿Però que no ho sap que el colom representa la tercera persona de la Santíssima Trinitat?

Un cas...

Joan Chabàs, el pulcre secretari de l'Estelrich, va anar l'altre dia a una penya del Colon. Va parlar una mica de *La Gaceta Literaria*, de Juan Ramón Jiménez, va fer dues o tres frases brillants i després se'n va anar.

Els reunits, naturalment, van quedar-se «sols». Un d'ells va dir, referint-se al que se'n acabava d'anar:

— És un cas, aquest noi...

— Sí — afegí un altre —. És un cas com un Chabàs!

Particular i urgent

Catalunya Social ha acollit en les seves columnes un collaborador de preu, el fariseu que signa Jordi de Llafranc, molt conegut pel nom a Girona, Santa Coloma de Farnés i, en general, en tot el bisbat de Girona.

Jordi de Llafranc no mou la ploma per defensar res, perquè no creu en res, sinó per anar contra algú.

El consell més bo que li podem donar és que s'estigui quiet i escrigui tan poc com pugui.

Que segueixi, si vol, fent versos i proses, que al capdavall no ve d'un escriptor dolent més o menys. No llegint-lo s'està llest.

Però que no es dediqui a moralitzar perquè en aquest camp encara li reconeixem menys qualitats que en el de la literatura.

Qui és Jordi de Llafranc? Evidentment, Jordi de Llafranc no té cèdula. Però el coneixem perfectament.

No el perdrem de vista.

Fill de quant?

Un tal Joan Bagueny ha escrit que MIRADOR és fill de cent cinquanta o dues centes mil pessetes, i s'ha cregut que amb aquesta afirmació ens deixava sense esma.

Qualsevol es creuria que Joan Bagueny és fill de les seves obres. Si no fos la seva fortuna personal, molt superior a la que ens atribueix, ¿quins llibres hauria publicat sota el seu veritable nom?, ¿com hauria tingut la barra de prologar un llibre d'un escriptor pel qual no sentim, literàriament, inclinació, però que està infinitament per sobre de Joan Bagueny, que ni escriure sap?

Joan Bagueny — potser ni calia dir-ho — és un dels paladins més estrenus de l'impagable setmanari que es diu — aneu a saber per què — *Catalunya Social*.

Intrusisme i periodisme

Tothom coneix el Dr. Turó, metge i exaspirant a regidor lerrouxista.

El dia de la inauguració de l'Exposició, estava l'home indignat davant el devessall d'intrusos que havien envaït el lloc destinat a la premsa.

— Hem de fer sortir — cridava — a tots els que no són periodistes! Els hem de treure!

Un periodista li allargà la mà i li digué:

— Passi-ho bé, si se'n va.

Aquell mateix dematí, el Dr. Turó interrogava, sense conèixer-lo, a Edouard Helsey, el redactor de *Le Journal*:

— És periodista, vostè?

— Home, sí...

— Jo, sap, vinc per *Le Petit Journal*.

— Ah!

La bona educació

«L'alcalde, el delegat d'Hisenda, el governador, el ministre.»

Però *La Veu* mai, absolutament mai, no s'equivoca. *La Veu* dirà eternament: el senyor Bisbe.

L'altre dia la seva humilitat religiosa va arribar al grau més alt. Encapçalà una notícia de Lleida així:

«Un senyor Bisbe de viatge».

En aquest punt, i en altres — així ho creu tothom — *El Matí* no guanyarà a *La Veu*.

Un home de paraula

Francesc Madrid, una vegada que els amics li preguntaven quan pensava casar-se, va contestar, qui sap si volent-se assegurar un ben llarg termini:

— Quan surti *El Matí*.

I bé, el popular periodista ha complert puntualment la seva paraula. Dilluns passat, als tres dies de l'aparició del diari catòlic va contraure matrimoni amb la no menys popular actriu del Romea senyoreta Maria Lluïsa Rodríguez, pel qual motiu els desitgem totes les felicitats imaginables.

Una copalta al colomar de l'Estadi

Amb motiu de la inauguració de l'Exposició, amb tantes cerimònies, i àpats, i festes i «soirées», amb la congestió natural del tràfec, la mobilització de tants convidats, i la presència de tants representants oficials de tot arreu, els taxis no paren un moment, i per trobar-ne un de buit quan el necessiteu, cal que us espavileu de valent. Però com què tot i així de vegades no hi ha manera que en trobeu cap, s'ha donat el cas, que no hi ha dubte que fa molt bonic, que els senyors amb frac i barret de copa han hagut de campar-se-les com han pogut, i així tothom ha pogut veure'n a peu pels carrers, agafant tota la pols i drets i atapeïts a les plataformes dels tramvies, i àdhuc n'hem pogut admirar de penjats als estreps d'algun Foronda, aguantant-se el copalta i amb els faldons del frac volejant.

Un cas bonic era el del dia de la inauguració de l'Estadi. Tothom ha pogut llegir que els periodistes que es varen *sacrificar* — a cobrar pel cap baix un centenar de durets al mes — a mangonejar dins de la Casa de la Premsa de l'Exposició, havien tingut la gentilesa de destinar als seus companys esportius, un lloc tan preferent en l'Estadi de Montjuïc com l'espaiós colomar, des d'on hom veu la pilota de futbol tan petita de dimensions, que arriba a dubtar de si ha anat a presenciar un partit de futbol o un match de golf.

De cop, però, entre la sorpresa general dels periodistes esportius enfilats com havien pogut a les canyes del colomar, es presenta un senyor amb barret de copa i jaqué. Era el senyor Elias Juncosa (Corredisses), tan popular a *La Veu de Catalunya*, que devia haver anat a algun banquet i no havia tingut temps de canviar-se de roba.

Algú li digué:

— Home, senyor Elias, trobo que no fa, pujar ací dalt tan mudat. Vostè ha d'anar a tribuna preferent.

— Ca, home, ca! — interrompé un altre esportiu —. Ve que ni l'anell al dit. Precisament ens faltava un barret de copa per fer volar els coloms.

Rectificació

MIRADOR anava errat.

La gent de Girona també tenen un representant a les oficines de l'Exposició. En el departament central hi ha un expert comptable que es diu Girona.

Així les comarques de la Selva i l'Empordà estan més ben representades que Barcelona i Tarragona.

Observeu: Girona.

En canvi: Barceló, Tarragó...

Els funerals de l'Eldorado

Davant de l'Eldorado baixaven del tramvia de Sarrià tres monges.

Una d'elles diu:

— *Debe haber mucho dinero en Barcelona, porque mirad cómo derriban esta casa.*

— *No era una casa* — féu la segona —. *Era un teatro.*

— *¡Jesús, cuánto se habrá pecado en este sitio!* — va dir la tercera.

— *Aquí habrá ahora un Banco* — va fer observar la més ben informada.

— *Pues hay que dar gracias a Dios* — va replicar la més escrupolosa —. *¡Un teatro menos!*

El stand de Madame Colibri

A la Secció d'Indústries Tèxtils del Palau de l'Agricultura, de l'Exposició, els sastres parisencs tenen un stand en el qual, per a la presentació de trajos, el decorat i els maniquins corresponen a una escena del primer acte de *Maman Colibri*, de Bataille.

El dia de la inauguració del pavelló francès, el rei es deturà davant aqueix stand, on dos artistes de la Comédie Française recitaren un «apropòsit», per cert molt cursi, de Valmy - Baysse i li oferiren unes flors.

La Noche, en donar-ne compte, parlà del «stand de modas de Madame Colibri».

L'endemà al matí, gairebé tots el diaris feren igualment el reclam de «Madame Colibri».

Badant

L'altre dia a la secció d'esports del nostre benvolgut confrare *La Veu de Catalunya*, parlant de l'automòbil de cursa «Golden Arrow» deia «Flecha de Oro». Advertim als nostres llegidors que *La Veu* és un diari que s'escriu en català i que és diari des de l'any 1899; abans era setmanari. No sé si ens entenen.

A l'inrevés, un altre dia, a la mateixa secció va sortir la següent nota: «el partit de futbol jugat entre X i Z va resultar molt *sos*.» *Sos* pretén ser la traducció de *soso*, com més d'un llegidor poden haver endevinat.

Coses i gent de la setmana francesa

La senyora d'Emile Fabre

Sopar de gala als Ambassadeurs. Festa parisenca.

Presideix la taula de la Premsa l'actriu de la Comédie Française Mme. Dussane, esposa del gran reporter Edouard Helsey.

Unes taules enllà, es dibuixa la trista silueta d'Emile Fabre, l'Administrador de la Comédie, acompanyat de la seva esposa.

Un dels comensals pregunta a Mme. Dussane:

— Es comedianta, la senyora de Fabre?

— No — respon Mme. Dussane.

— Si ho fos, no s'hi hauria casat — salta René Benjamin.

El famós satíric ja ha començat a disparar.

Mme. Dussane distribueix els plats

El cambrer no arriba a poder donar els plats als comensals.

Com que es troba, fent les racions, gairebé al costat de Mme. Dussane, aquesta es brinda a passar els plats a cada un dels presents a taula.

— Em fa l'efecte — diu somrient l'eminent actriu — que sóc una mare que dóna el sopar als seus fillets...

Els focs que no són perillosos

A la taula, tot és alegria. Només està seriós Pierre Mac Orlan. S'ha posat el frac, que el té impossibilitat de moure's, i s'ha adonat, en arribar, que tots els seus col·legues van amb smoking.

No pot arribar a dissimular el seu mal humor. Durant l'hora del sopar, ningú no ha sentit la seva veu.

Castell de focs al defora.

Tothom s'aixeca per a veure'ls cillor. Tothom, menys Mac Orlan.

— *Oh! Comme ils sont beaux!* — exclama Mme. Dussane.

Mac Orlan, per fi, parla:

— *Surtout, ne sont pas dangereux!*

Em coneixereu?

Simon Arbellot, l'enviat especial de *Le Figaro*, és un xicot bellugadís i divertit, de dreta, enamorat de les velles tradicions i dels bons vins de França.

Abans de sopar, ha donat una bona propina al *sommelier*:

— Em coneixereu? — li pregunta.

El *sommelier* ha comprès. Davant Arbellot, hi ha permanentment una ampolla de Mumm.

— Si no afluixes — li observa Maurice Prax, de *Le Petit Parisien* — aviat no et coneixerà...

René Benjamin està encantat

René Benjamin està encantat de la vetllada.

— En conservaré records inoblidables. Per exemple: Hennesy donant el braç a la reina. És un espectacle que paga el viatge. Un altre detall: François Pocet posant-se el monocle per a mirar millor, de reüll, la sina d'una bona senyora que té el pit com una post.

La inauguració de la Sagrada Família

Eduard Helsey es disculpa.

— Al secretari de la redacció se li ha acudit illustrar un article meu amb un torero de vint-i-cinc anys enrera. Ni hi feia cap falta, ni, en cas de parlar-se de toros, tindria actualitat.

Clair-Guyot, redactor de *L'Echo de Paris* somriu:

— Això no és res! En una crónica meva s'hi acompanyava una vista de la Sagrada Família amb la llegenda, dessota, d'haver «estat inaugurada amb motiu de l'Exposició.»

Un símbol de la França

René Benjamin ha obert l'aixeta dels elogis.

— Sacha Guitry és el millor autor francès d'ara. És molt combatut precisament perquè val. Els mediocres no el poden veure.

Algú li pregunta per l'actriu Valentine Tesier:

— És de les millors, de les millors. Té sensibilitat i té sensualitat. *Voilà la France!*

Contra la indústria i la història

L'endemà del banquet d'Ambassadeurs, excursió a Montserrat.

Abans de l'excursió, una visita a la Universitat Industrial.

— Ditxosos els països que no tenen indústria! — exclama René Benjamin. La indústria és el més gran enemic de la civilització.

Confessa després el seu odi als professors.

— No puc imaginar-me — diu — una classe de la Universitat, amb un bon senyor que reparteix ciència als deixebles. Jo sóc un home que vui Plató per mi tot sol.

Més tard, a la biblioteca del Monestir de Montserrat, les ha emprès contra la història.

— La història significa confusió.

Afegeix:

— Que se'n arriven a escriure de coses inútils! Heus ací aquests dos volums: *Essai pour une relation entre un Etat et le Saint-Siège*. L'autor ha cregut de bona fe que algú ho llegiria, i jo sostinc que no són capaços de llegir-ho ni els benedictins. Vol una prova? Estireu els dos volums del prestatge. M'hi jugo el coll que no estan tallats.

Arbellot estira els dos volums.

En efecte, estan per tallar.

Un oblit de Mac Orlan

Dissabte al migdia, a la terrassa del Colom. Ens acomiadem de Mac Orlan, creient que, com els seus companys, se'n va a les tres de la tarda.

— No; no me'n vaig fins demà. He tingut un gran oblit i m'he de quedar encara vint-i-quatre hores.

— .....?

— M'he oblidat d'anar a veure l'Exposició.

Banyeres Cardona. Vergara, 1

Amic lector, ja som al carrer del Cid. No us diu res aquest nom? Sí, home, penseu-vos-hi una mica... Carrer del Cid, Districte V, Barri "Chino", Amichatis, *Sangre en Atarazanas*... Us aneu situant? Perfectament.

En aquest famós carrer, doncs, hi ha el bar *La Criolla*. Des de mitja tarda fins a la una o les dues de la nit, totes les hores són bones per anar-hi. Jo, no obstant, us recomanaria amb un especial interès que ho féssiu entre onze i dotze del vespre. En aquests moments, *La Criolla* es vesteix amb totes les seves gràcies. Val la pena de no deixar-se perdre l'espectacle.

A la part de fora de l'establiment hi ha un castell lluminós que és una meravella. Agafa tota la façana — uns tres pisos — de dalt a baix. Unes grans lletres vermelles, que diuen

L
A

C
R
I
O
L
L
A

El carrer del Cid, generalment, és mal illuminat. Així és que la resplandor de l'anunci del famós bar agafa un prestigi excepcional. Tot el carrer queda tenyit d'una capa de vermellor que li dóna un to fantàsticament irreal. Diríeu que es tracta d'un gran truc d'escenografia. El personal que circula per la calçada i els invertits i les prostitutes que s'exhibeixen per les voreres, participen d'aquest bany de vermell brut i queden decoratius, estilitzats, com les illustracions que deu somiar Francis Carco per als seus llibres.

Davant d'un espectacle semblant — penseu — poden passar perfectament dues coses. Primera: que qualsevol dels vianants es tregui un ganivet de set molles i faci un assassinat esgarrifós, allà mateix, als vostres nassos. Segona: que tot d'un plegat aparegui un senyor en mànegues de camisa, pantalons de golf i ulleres de carei i, servint-se d'un altaveu, doni una ordre terminant: S'ha acabat l'escena! Llavors, un equip d'obrers apareixeria i en un tres i no-res desmontarien totes aquelles façanes que — serien fetes de cartó pedra—, els actors s'anirien a desmaquillar i canviar de roba i els operadors enfundarien tranquilament les seves màquines...

* * *

Ara fa dos estius vaig anar per primera vegada a *La Criolla*. Eren prop de les dotze de la nit i feia una calor espantosa. El local estava ple com un ou; una clientela colorida i espessa s'hi agitava amb una violència lleficosa, com els trossos de vianda que fan xup xup dintre l'olla de caldo. Per ci per llà, uns distingits parroquians anaven en mànegues de samarreta, d'aquestes samarretes d'esport que donen tant de prestigi als pits desenrotllats i als braços molsuts.

Les mil i una fantasies dels tatuatges més complicats florien sobre la pell bronzejada. Mentrestant, un xivarri sostingut triomfava entre la boira del fum i la bravada de la suor. Crits, imprecacions, rialladas, soroll de vasos i una música estrident, aquesta força agressiva que només agafen els instruments de metall en els envelats de festa major. Amés de la clientela fixa, vull dir els que realment seien en una taula i prenien consumació, una onada de gent que venien a fer el nas evolucionava lentament entre empentes i cops de colze per l'escàs espai lliure que quedava. Uns crits enèrgics i quatre batzegades ben administrades per algun empleat de la casa posaven una mica d'ordre i de contenció entre els espectadors aficionats...

—Tot això — em vaig dir — és fet i fet, molt artístic, però literalment insuportable. Ja hi tornarem per l'hivern...

* * *

Per l'hivern hi hem tornat. Les mateixes cares, el mateix brogit, les mateixes empentes i, anavem a dir, la mateixa calor. Hem trobat, però, una novetat. A *La Criolla* han fet obres. I quines obres, senyors meus! Ja no és *un bar con pianola, luces eléctricas lechosas y espejos muy grandes que cubren las sábanas de la pared*, tal com el descrivia Francesc Madrid en el seu llibre *Sangre en Atarazanas*. Una decoració llampant, frondosa i cridanera, com l'antiga oratòria del senyor Lerroux, ha vingut a substituir la miserable sobrietat dels primers temps.

El mateix local que ara ocupa *La Criolla* era destinat abans a una fàbrica de filats i teixits. D'aquest passat industrial n'ha quedat la grandària de l'establiment i unes columnes de ferro sense pretensions que s'enfilen cap al sostre. Aquestes columnes, que en els bons temps de la fàbrica de teixits devien cobrir la seva modesta nuditat amb una honorable capa de borrissol, a tot estirar, poc podien pensar-se la jugada que la fantasia humana els preparava. Actualment han estat convertides en... palmeres! Sí, senyors: en palmeres.

—*La Criolla?* — deuría preguntar-se el decorador del local. — Perfectament. Hi posarem un paisatget tropical: Negres, micos, cocos i palmeres. Quatre cops de pinzell ben donats poden convertir la columna més columna en notable tronc de palmera. Cal afegir-hi tan sols una espléndida fullaraca que s'escampi graciosament pel sostre.

Per entendre'ns direm que el local és molt gran i que té una forma rectangular. Una petita estrada aixopluga l'orquestra i la protegeix de les onades que forma el mar tempestejant de la clientela. Aquesta orquestra fa la música més estrepitosa que hem sentit en tota la nostra vida; quan la trompeta i el cornetí es diuen: "ara ve la meva", fins les palmeres tremolen i les ampolles del taulell fan tring, tring. Quan els músics s'aturen, la mecànica que hi ha amagada darrera la pared del davant comensa a fer de les seves. Sembla que ni ha instal·lat un aparell d'aquells que en diuen "Parlophone". El fet és que per dos forats protegits per una tela metàllica es sent una música literalment monstruosa: discos de gramòfon amb el so ampliat fins a l'infinit. La veu de l'Irusta, per exemple, un cop passada per tota aquella complicació elèctrica agafa les proporcions d'una cosa de l'altre món.

Entre l'orquestra i el "Parlophone" hi ha l'espai dedicat als balladors. Generalment s'hi balla amb gran serietat i amb una bona fe extraordinària. Hi trobareu veritables místics de la dansa. Evolucionen amb un aire abstret, la dona entre els braços, els ulls una mica en blanc, completament absents de les misèries d'aquest món. Aquests místics són joves, generalment; calcen espardenyes, van ben pentinats i la balladora se'ls mira totalment satisfeta. Quan toquen un tango, s'apaguen les bombetes i s'encenen uns llums vermells. L'efecte és absolutament reeixit. Mai el tango ha estat tan tango com a *La Criolla*; tot el sabor polsós i canalla d'aquesta musiqueta queda perfectament plasmat entre aquell públic i aquella escenografia ingènua.

Les dones de *La Criolla* estan situades generalment un bon troç més avall de tota redempció possible. La majoria encara són joves. La joventut, però, els dura poca estona. En pocs mesos d'actuar agafen desseguida aquell aspecte d'edat indefinible. Mai més no sabreu si tenen divuit anys o bé quaranta... Ni elles mateixes ho saben, probablement.

Els homes les tracten amb una desconsideració absoluta, total. Tan sols algun marineret, amb aquell posat que tenen d'acabar de caure del niu, està disposat a enamorar-se d'alguna. Si el marineret porta unes quantes pessetes de més, les obsequia amb cacauets i caramels de menta. Llavors elles riuen com unes boges, li fan un petó brutal a la boca i el mariner sempre queda una mica confós...

Aquestes dones ni tan sols es prenen la molèstia d'explicar-vos mai la seva història. El panorama de la seva vida és d'una monotonia glacial; una renglera d'homes, d'ampolles de cervesa i rom de mala qualitat, el botzineig d'una musiqueta i misèria, molta misèria.

Un dia vaig preguntar a una d'elles — la Milagros, em penso que li diuen — de què li venia una gran cicatriu que tenia a l'espatlla.

—Es una ganivetada — em va respondre.

—Qui te la va donar?

—Ai ves; *ell!* I deia que m'estimava, l'animal!

I la Milagros va cloure la narració amb una gran riallada.

* * *

Al davant de *La Criolla*, a l'altra banda del carrer, hi ha el bar de Cal Sagristá, famós pels seus invertits i per la literatura realista que s'ha fet al seu entorn. Els dies de gran animació, en què el carrer del Cid està ple de gent i d'escombraries, la clientela dels locals es barreja, es confon. El carrer és una solució de continuïtat entre *La Criolla* i Cal Sagristà. Llavors podreu veure algun xicotet amb els llavis pintats i amb el cabell enxarolat ballant sota de les palmeres. Les dones els tracten amb una cordial atenció. Hi ha un gran xiu-xiu d'històries de vici i de cocaïna...

La gent no sol embriagar-se gaire per aquests barals. Generalment tothom beu cervesa i la cervesa costa de pujar al cap. Així és que rarament hi ha baralles. Quan algun d'aquests personatges de la gorra enfonsada i de les polseres tallades en punta es decideix a clavar quatre bufetades a algú, cal creure que l'home té realment els motius. Són galtes femenines, generalment, les que reben aquestes bufetades.

Cap a la matinada, el barri queda completament desert. *La Criolla* ha tancat les portes. A Cal Sagristá, també, en la penombra del carrer descobriu tan sols dues velles horribles i els tricornis de la parella de la guàrdia civil.

JOSEP MARIA PLANES

LES FESTES ARISTOCRATIQUES

Un sopar de luxe als Ambassadeurs

Ambassadeurs. Ja hi som. S'han obert les portes de vidre i hem trobat, com a Cannes, com a Deauville, a la dreta, el petit bar, amb un refinat ambient de transatlàntic, donat per la simplicitat de les prestatgeries, per les ampolles i les banderetes europees, a l'esquerra, l'espaiós saló on es remou l'aristocràcia, la finança, les autoritats, els homes que són alguna cosa en aquest món que passeja el seu avorriment a La Potinière, a la Promenade des Anglais, al Lido, a Armenonville i de tant en tant es deixa caure pels voltants d'Egipte, de Madagascar o de San Sebastián.

Aquell color de llenguado fregit amb salsa holandesa queda d'una suavitat excellent donada la llum que de reflex illumina la sala. Fa un gran efecte aquell món de dones que mostren unes esquenes fines i blanques i uns escots tendres i un xic rosats, que passen i traspassen allargant la mà quan un home polit s'inclina davant d'elles i atansa els llavis a la punta dels dits... Hi ha altres aristocràtiques dames més a to amb l'esperit internacional del *bar* que aixequen el braç i posen la mà horitzontalment, deixant a l'espai la forma d'un coll d'ànec. Els senyors que s'han reunit aquest vespre són títols nobiliaris d'una tradició històrica que ens esvera a nosaltres que tan sols tenim cognoms completament vulgaríssims... Així quan ens trobem davant d'un home com el duc d'Alba emparentat amb mitja història d'Espanya i Amèrica i antigues extensions espanyoles, ens sentim empetitits. Un home com el duc d'Alba que pot dir: «L'avi del meu besavi era això i allò, estava condecorat amb aquesta creu i s'havia casat amb la parenta pròxima d'una reina...», és certament un home molt important. Nosaltres podem dir que el nostre avi era tartaner a les terres d'Aragó i ja no podem seguir més amunt l'arbre genealògic...

Així, quan ens trobem barrejats en mig d'aquest món d'aristòcrates de ráncia rel ens trobem una mica com esporuguits. Comprenem molt bé que el senyor Cambó, amb el seu esperit de pagès de Verges o de Besalú, quedés emmirallat davant del bé que vestia el senyor Maura (un home que refusà títols nobiliaris) i que es sentís enternit per l'amistat de gent que tenien darrera seu els qui havien fet la conquesta d'Amèrica i, sobretot, havien portat el país des de fa deu o dotze segles (no ve d'un) a la grandesa moral i material d'aqueixos temps darrers.

Francament, cada vegada que al costat meu passava una dama o un cavaller de frac cenyit, camisa lluent i condecoracions llampants i es deien:

— *Marquesa...*
— *Conde...*
— *Duque...*
— *Barón...*

m'enternia un xic i em recordava de *La viuda alegre*. *El conde de Luxemburgo* i *La princesa del dollar*, que foren senzillament les primeres relacions que vaig tenir amb l'aristocràcia internacional.

Això passava la nit del dijous darrer, en què un home de la República Francesa havia convidat a sopar els capitostos de les delegacions franceses i l'aristocràcia espanyola, presidint la festa els reis d'Espanya, les infantes i l'infant don Jaume.

Afegirem que hi era el fill d'En Rius i Taulet, el marquès d'Olèrdola, tan simpàtic i trempat com sempre...

Dels francesos, no cal dir-ho, hi eren tots, tots... Feia goig veure les dones de França, elegants, distingidíssimes, fines, papallonejant pel saló d'Ambassadeurs amb un aire majestuós... En un recó de la sala seia Mme. Jeanne Lanvin que, a primer cop d'ull, várem pendre per la nostra Pauleta Pàmies... Després ens adonàrem que no ho era. La senyora Lanvin vestia amb un aire de gran senyora, el que és, i al seu voltant feia l'efecte que tot allò era d'opereta neoyorkina amb música de darrera hora executada per aquells *boys* simpàtics i entremaliats de Billy Arnold's American Orchestra.

Francament, ens falta tracte social... Allà n'hi havia algun dels nostres que no sabia què fer, ni què dir. Badava, badava davant d'una *robe* deliciosament escandalosa; badava davant de la gentada que anava d'ací d'allá com si estiguessin a casa seva; badavan davant de tanta aristocràcia *añeja* i tanta riquesa aplegada. Al fons una orquestrina d'argentins contemplava amb cara d'avorriment acostumat tota aquella festa... És clar, aquells músics que a Deauville, a Cannes es relacionen amb tota l'aristocràcia del món, amb l'antiga d'Anglaterra, amb la nova dels Estats Units, amb la barrejada de l'Europa oriental, amb la magnífica i fantàstica de l'Orient, tant li feia, o tant semblava que li feia, aquell món que es removia als seus peus. Tenien una cara d'avorriment de tango que s'encomanava. Semblava que rebaixessin el to de la festa.

El senyor Citroën, nerviós i petit com un ro HP. de la seva pròpia collita, anava d'una banda a l'altra atenent a tot i tractant a tothom amb una finor de Rond-point des Champs Elysées. El senyor Citroën és un home de món. Ha guanyat molts diners i sap despesarlos amb art i ciència. Això de saber malgastar també té importància. Almenys en té tanta com la ciència del canonge Cardó. L'home es troba en el seu centre, rodejat de persones aristocràtiques, de gent que l'elogia, a la qual és simpàtic. També ens ha fet l'efecte, una mica, de posseir l'esperit del senyor Cambó a propòsit del concepte màgic de l'aristocràcia; però aquest home de París, a més a més, és un tècnic.

La festa dels Ambassadeurs està a punt de començar. Les taules, florides, netes, estan atapeïdes d'un món brillant i de dibuix d'Abel Faivre. Els cambrers, sense que se sàpiga d'on, treuen les plates, les tasses de *consommé*, els plats de peix, de vianda, els dolços i van deixant-ho a l'hora exacta davant de cada comensal del sopar.

I mentre han passat per les nostres orelles els tons plàcids del *Show boat* o les malenconies dramàtiques dels tanguets que generalment canten les incidències d'un amant o marit cornut, el sopar ha acabat i s'ha iniciat la processó de maniquins. Nosaltres, que no coneixem altres processons que la del Dimecres de Cendra o la de Corpus i que tenim un concepte místic de les processons, estàvem enternits davant d'aquell seguit de dones magnífiques que s'oferien a la nostra mirada golafre com un raig de llum lletosa de focus elèctric...

Creieu que ens enterníem davant d'aquell

Restaurant Ambassadeurs a l'Exposició de Barcelona

bé de Déu de noies maques i afinades que portaven damunt d'elles les excel·lències i les genialitats dels modistos de París. Hi havia trajos de totes menes: dels que es feien certament per a ésser adquirits i dels que estaven contruïts per a esverar als plàcids *monsieurs* Durand, senyors Canons, *señores* Pérez o *misters* Smith del món.

El rei, rodejat de les distingides dames de la cort i de les senyores marquesa de Foronda, Citroën, de Carbuccia, marquesa de Vistahermosa, etc., etc., i la reina, que tenia a la seva esquerra el *produceur* de la festa, M. Citroën, i altres personalitats, comentaven el pas dels *maniquins* fent comentaris...

En altres taules, els comentaris també eren vius i clars. La festa arribava al moment precís. Era una festa *charmante, délicieuse, spirituelle, magnifique, splendide, ravissante*, etc., etc... Tot anava com una seda. Les models travessaren el gran saló carregades amb tota la riquesa dels Champs Elysées. Després vingueren uns focs artificials de festa major catalana. Era una delícia veure com la gent s'embaladia amb aquells coets tant innocents i amb aquelles rodes que illuminaven la sala amb els seus daurats i platejats llampants.

S'acabà la primera part de la festa i les reials persones es retiraren. Faltaven encara unes atraccions coreogràfiques i el ball aristocràtic, també *charmant, délicieux, magnifique, splendide, ravissant*, etc., etc., que durà fins la matinada.

Tot tenia un caire de relació social, de senyorivolitat transcendent, de banalitat diguem-ne versallesca, d'entendriment espiritual. En un recó, el nostre car amic, senyor Guanyabéns, representant de la casa Citroën a Barcelona, volia convèncer un senyor dient-li:

— Cregui'm, no farà cap mal negoci... El B 6, 10 CV és el millor... carrosseria nova... Assegurat...

I mentrestant anaven passant *el marqués y la duquesa*; *el barón y la condesa* camí del bar, de la coctelera del qual rajava un líquid de color i sabor indefinides que apaivagava la set dels balladors.

— *Conde...*
— *Marqués...*
— *Duque...*

I vaig sortir. Ne sé si hauré quedat gaire bé com cronista de societat. Em penso que per ésser la primera vegada he quedat bastant bé. Facin-se càrrec. No sempre hom tracta amb gent important. Al matí, quan em vaig llevar, em creia que tot allò havia estat una opereta vienesa amb música de Franz Lehar o una pellícula italiana de quan la Lydia Borelli era jove.

FRANCESC MADRID

Havent hagut d'assistir al Congrés d'Autors Dramàtics, celebrat aquests darrers dies a Madrid, Josep Maria de Sagarra no ha pogut servir als nostres lector L'APERITIU acostumat.

GRAVATS TIPOGRÀFICS BADAL I CAMATS París, 201. Telèfon 74071

L'APÒSTATA

L'apòstata? és el que se'n va; és el que deserta el seu lloc; és el que renega de la seva confessió; és el que trenca amb els seus; és el que fuig a d'altres tendes. "Apostatar" és terme de la baixa llatinitat i significa menysprear, violar alguna cosa. Apostatar és menysprear allò que s'aprecià, és violar alló que es confià, creient confiar-ho a mans impol·lutes. Fins a la segona meitat del segle II el pecat d'apostasia fou considerat imperdonable per l'Església. En l'actual legislació eclesiàstica, l'apòstata incorre en excomunió amb les notes d'infàmia i irregularitat que cauen sobre l'apòstata, sobre el fill de l'apòstata i sobre el nét de l'apòstata. En català l'apòstata és anomenat despectivament "renegat"; en esperanto, tancant en la paraula tota la duresa del concepte, és denominat "malfidelulo". L'apòstata és, en qualsevulla concepte de la vida o de les idees que es manifesti, un dels exemplars humans que si no fos repudiat mereixeria repudi de la societat que el tolerés.

Un dels apòstates més execrables que han creuat per la història és Wentworth, el qual, pel servei de l'apostosia, fou elevat en la fugacitat del moment a la categoria de comte de Strafford però que perdura en la posteritat, en la posteritat que durarà el que duri el seu record, amb aquest epítet: "apòstata de la causa del poble". Wentworth visqué una de les hores més emotives d'Anglaterra: la de l'alçament del Parlament contra el Rei, la de la Revolució civil davant del despotisme, els contrafurs i les pedanteries de Carles I. Hores així proven el tremp moral dels homes; descobreixen la sinceritat dels seus actes; adverteixen fins on són capaços d'arribar. Wentworth figurà una part de la seva vida en l'oposició. Enardí el poble contra el sobirà detentador de drets; enaltí la democràcia i combaté la tirania; defensà les prerrogatives parlamentàries; fou cabdill de la multitud. ¿Que hi hagué una època d'aquest moviment revolucionari en què semblava que la multitud es sotmetia i una altra època en què es donava la impressió que la multitud acorralada anava a llançar-se pel camí de les majors violències? Aquestes èpoques havien d'evidenciar la serenitat, la capacitat i la idealitat del cabdill. Wentworth, l'apòstata de la causa del poble, aprofità l'ocasió d'una d'aquestes èpoques per apostatar, per renegar, per ésser "malfidelulo". No es justificava amb res l'apartar-se del poble al qual havia promès lleialtat: però es justificava menys encara l'apartarse del poble per acostar-se al rei. Lord Macaulay, en la seva *Història de la Revolució d'Anglaterra*, exposa els aspectes d'aquella realitat exemplar: "El rei inferia cada dia gravíssims ultratges als principis més sagrats de la Constitució. Dissolgué la primera Cambra que li negà uns tributs; convocà un nou Parlament i, trobant-lo més intransigent que el primer també va recórrer a la dissolució per desfer-se'n; mentre agafar els caps de l'oposició; en algunes localitats substituïa per la llei marcial la jurisprudència secular de la Nació. Convocà un tercer Parlament; ratificà la "Petition of Right" que constitueix la segona Carta Magna dels destins d'Anglaterra; s'obligà a respectar la Constitució; tot, però, ho tornà a desacatar: el Parlament fou dissolt una altra vegada emprant paraules que demostraven el seu enuig contra els qui gosaven resistir-li i, extremant el rigor, feu empresonar alguns diputats més illustres, entre ells Sir John Eliot. La història ha de fer pesar principalment sobre el rei la responsabilitat d'aquests actes, perquè a comptar del seu tercer Parlament es servís ell mateix de Primer Ministre, per bé que es trobessin al front de diversos departaments administratius algunes persones el talent i el caràcter de les quals convenien als seus designis." ¿Pot trobar-se realitat més oprobiosa sinó en la història contemporània d'alguns Estats en ruïnes? L'actitud de Wentworth no pot emparellar-se amb la de Garibaldi: Garibaldi suspèn el seu gest revolucionari en el mateix moment en què l'Estat italià, amb la unitat, realitza la revolució. No pot equiparar-se amb Castelar que, sense perdre la seva significació republicana, dissol el seu partit en el moment en què la Monarquia, en un Parlament anomenat el "Parlament llarg", concedeix al ciutadà tots els drets pels quals ell havia advocat tota la vida. Wentworth es lliura, renega, viola allò que li fou confiat en el moment en què Carles I marca un gest del més audaç despotisme. Es "malfidelulo", no en ocasió en què la Monarquia es ven a la Democràcia, sinó en ocasió en què els fets proven que Monarquia i Democràcia són incompatibles. No és equivocat, ni alucinat, ni molt menys patriota. Wentworth és apòstata. Apòstata de la pitjor de les apostasies, apòstata de la causa del poble, que, en un sentit profundament místic, és el mateix que apòstata de la causa de Déu.

I és apòstata que, en morbosa voluptuositat, es refocilla en l'apostasia. Es apòstata al qual enorgulleix la seva apostasia. Creu que aquesta apostasia, que el separa del poble per apropar-lo al rei, equival a visió dels problemes, a elegància espiritual, a talent d'estadista, a fortalesa de caràcter... Perquè el rei no el consideri també apòstata seu ha d'extremar la seva lleialtat envers ell mostrant la seva deslleialtat envers aquells a qui abans acabdillà. Idea un projecte que ell mateix en la seva correspondència anomena complet, per acabar el Parlament gràcies a ell. Consisteix, escriu Lord Macaulay, "a posar els Estats del Regne i la llibertat personal del poble sencer a disposició de la Corona." ¿Els Estats del rei a mercé de la Corona. ¿No és una raó així la que ha estat exposada aquests dies en discursos justificant la contumàcia d'una Metròpolis en la possessió d'una colònia que es nega a la colonització? ¿Com retindríem els Estats que dintre del Regne pugnen per llur autonomia — deia l'orador — si el Regne es desprenia de la colònia? La colònia ha d'estar subjecte al Regne per poder subjectar el Regne, evitant que reclamin i obtinguin llur llibertat els distints Estats de què el Regne es compon. Encara consisteix en més el projecte de Wenworth: "A despullar els Tribunals d'autoritat independent — escriu Lord Macaulay — i a castigar d'una manera despietada a qui es mostrés descontent de la conducta del Govern o apellés d'aquesta davant qualsevol Tribunal, per respectuosa, equitativa i moderada que fos la seva apellació." ¿Despullament dels Tribunals? ¡Manera despietada de punició! No ens sorprèn aquesta actitud de l'apòstata. També en els nostres temps i en països coneguts s'alçat la veu per demanar la suspensió del Jurat i també s'ha parlat de l'aplicació de la pena de mort. I tot això en un moment en què no sols no actuaven els Tribunals ordinaris, sinó que actuaven únicament els d'excepció i en què allò més lliberal i respectuós per a la vida del delinqüent era l'aplicació de l'última pena en els termes legals. Tot això no en una hora de revolució desendegada, sinó en una hora de contrarevolució violenta. En una hora també de contrarevolució violenta moguda pel rei. Wentworth, el revolucionari apòstata, es declarà contrarevolucionari i donà la seva persona, la seva història i l'experiència de la seva vida revolucionària a la contrarevolució. "Coneixent perfectament els recursos, la política i l'esperit del bàndol al qual havia pertangut — diu Lord Macaulay — formà en dany d'aquest un projecte vastíssim i profund." I el serví al rei.

El serví al rei per refermar en la contrarevolució. Però el serví, inconscientment també, per tornar a desencadenar la revolució. Carles I procurava atreure els seus enemics. Si en conquistava algun, amb promeses com les que donà de complir la "Petition of Right", després, ja en el seu poder, es reia d'ell, l'escarnia, l'abandonava. Comprenia que la força del seu enemic estava en l'opinió que tenia al seu costat que perduda aquesta opinió, i a més a més repudiat per ella, l'enemic no solament no valia ja com amic, sinó que estava imposibilitat per ésser enemic altra vegada. Wentworth, apòstata, entestat a salvar el rei, l'acabà de perdre; el rei, perdut, no vacillà a firmar la sentència de mort de l'apòstata. "No us fieu dels reis", exclamà l'apòstata a l'hora de morir, repetint les paraules que tantes vegades havia pronunciat davant la multitud que el seguia amb devoció religiosa. ¿De què serví l'apostasia de Wentworth? ¿De què ha servit mai cap apostasia? Carles I ja no tingué valor per dissoldre cap Cambra més. Nasqueren a la vida pública els Caps Rodons i els Mollons. El Parlament cobrà tota la seva autoritat i regí des de llavors, per damunt de cap altre poder, la política d'Anglaterra. La Revolució triomfà. Per què repetir-ho, si és màxima històrica? La condulta de l'apòstata emmetzinant l'ànima dels qui abandonava i desprestigiant els que anava a servir només serví per acelerar el fi de les institucions o les doctrines que volia salvar.

MARCELÍ DOMINGO

REFLEXIONS

DRETS I DEURES DE L'INDIVIDU

Fixar els drets i els deures de l'individu, establir el graú de sobirania i de prestació que a l'individu cal atribuir, constitueix una de les qüestions fonamentals que s'han de plantejar quan es tracta d'assentar un principi polític o un programa.

Això exigeix determinar si l'individu deu ésser per a l'Estat o l'Estat per a l'individu. És clar que sembla no admetre dubte que la finalitat de tota llei i de tota organització política és la de proporcionar a l'individu el major benestar possible. En la vida política no es concep l'aspiració a beneficis ultratellúrics; el bé s'ha de complir a la terra i, en aquest sentit, la màxima immaterialitat que a l'acte polític es pot reconèixer és la de renunciar al profit actual en ares de les generacions futures.

Però quan la febre de l'acció política i social eclipsa la vertadera llum que deu il·luminar tota obra de govern, aleshores es produeix la sensació que l'individu és quelcom que es sotmet i fins es sacrifica al servei d'abstraccions i àdhuc de realitats que, lluny d'ésser un fi, tenen raó d'existència sols com a instruments.

L'assumpte, però, és senzill. Senzill en el seu enunciat; complex i delicat en ço que fa referència a la seva aplicació. Tot estreba en la classificació de deures i de drets. Aquests s'assenyalen amb relació a la collectivitat.

La societat imposa a l'individu un seguit de deures el compliment dels quals requereix mitjans coercitius que impedeixin que siguin eludits. Aquest fet és un absurd, perquè si aqueixos deures que la societat reclama de l'individu són per al bon funcionament del conjunt nacional, per exemple, no cal la compulsió damunt l'individu perquè aquest observi les seves obligacions; ans al contrari, si és conscient de la seva missió com a part integrant del mecanisme polític-social del seu poble, ha de portar a terme amb fruïció llurs deures, el profit dels quals reflectirà, en definitiva, sobre d'ell mateix.

L'individu, però, necessita gaudir de la plenitud dels seus drets a fi de trobar-se en disposició d'atendre els seus deures amb tot coneixement i amb tota llibertat per assolir la màxima eficàcia. I aquests drets que a l'individu pertanyen els formen els deures dels altres individus i de manera principalíssima les obligacions que recauen damunt els elements de govern. En el compliment estricte del deure dels governants radica la font més saludable del dret dels governats.

Drets i deures són a manera de diàstole i sístole que regulen el ritme de vida del cos nacional. En realitat tot deriva del deure. El deure ocupa el pla principal, perquè els drets no són altra cosa que els deures dels altres envers nosaltres.

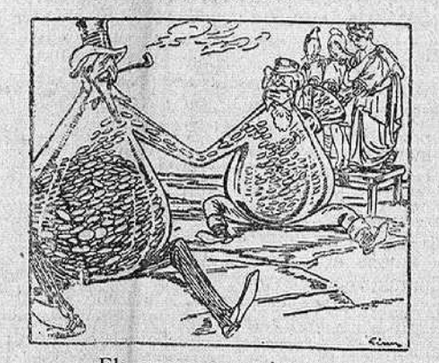
D'aquesta manera, l'essencial per a un bon sistema de govern consisteix que tots els individus, qualsevol que sigui el lloc en què es trobin dins del concert social, compleixin escrupolosament amb llur deure, i és natural que aquesta obligació està en raó directa de la responsabilitat de la funció que s'exerceix. El compliment del deure no admet interpretacions capricioses; tot al més, pot ésser motiu d'erro momentani per manca de serenitat d'esperit o de claredat de judici; la rectificació, però, en aquests casos potser arribi a subsanar amb avantatge el perjudici accidental que es produí.

Malgrat tot, és indispensable una condició per a presentar desembarassat el camí del deure: determinar si l'individu és per a l'Estat, per a la collectivitat, per a la societat, o si l'Estat, la collectivitat o la societat són per a l'individu.

Repetirem que en política, en la vida social, el primer és l'individu, i el fi darrer que s'ha de perseguir és proporcionar a l'individu el màxim benestar possible moral i material, la més gran quantitat de beneficis espirituals i físics. Tota la resta cal considerar-ho com instruments, mitjans, procediments de realitzar aqueixa aspiració. Nord i guia de tota organització política perfecta deu ésser l'assoliment de l'esmentada finalitat d'una manera ràpida, fàcil i justa.

M. A. PÉREZ - TEROL

EL PROBLEMA DELS DEUTES INTERALIATS

Els vasos comunicants.
(*Guerin Meschino*, Milà.)

INDOAMERICANISME

Indoamericanisme ha esdevingut, d'un temps ençà, un mot d'ús corrent i general en la política i la cultura llatinoamericanes, i, cosa significativa i simptomàtica és que, contrastant amb el verbalisme sonorament buit de què tant s'usa i abusa en aquests països i avançant més enllà de les fallàcies d'una retòrica fàcil, hi ha darrera d'aquest mot un contingut humà d'enorme vitalitat, de fecundes possibilitats creadores. Fatalment, s'han suscitat, com s'esdevé sempre que es tracta de quelcom més que d'efectismes verbalistes i s'esguarda a l'esdevenidor, les eternes incomprensions, i amb elles, les eternes incomprensions, i amb elles, en propòsits no massa sincers ni legítims. Qui aparenta sorpendre's que hom parli de cultura indomexicana en països on les castes crioles, hereves dels drets i privilegis dels colonitzadors, manen al seu gust; qui argüeix, candorosament, que estimular les possibilitats i el sorgiment d'una cultura indoamericana és negar la continuitat i valor de les aportacions europees a Indoamèrica, i, desfent camí, retornar a formes culturals arcaiques, folklòriques, d'interès i valor històrics i caducats, sense potencial creador, inadaptables a les realitats i exigències del moment actual, i del progrés humà.

¿En veritat, de què es tracta i què s'expressa amb aquest mot, prenyat de promeses, cobejós d'esdevenidor, afanyós de realitzacions? Indoamericanisme significa l'impuls i la tentativa ambiciosa de creació d'una cultura genuïnament americana, autòctona, sorgida de la vida i la realitat mateixa d'aquets països, entenent així el mot cultura energèticament, creadorament, no, ociós dir-ho, en el sentit historicista o folklòric que alguns pretenen i diuen entendre. Un fet eloqüent mereix assenyalar-se: No és tan sols Mèxic, terra de sang indígena i en la qual l'ancentralisme indi pesa, de faisó clara, on l'indoamericanisme és un mot d'ordre, fortament suggestiu i estimulant: el seu predicament és continental, i àdhuc en aquells països on la colonització espanyola no deixà ni rastres dels pobladors indígenes, i que per tant mal poden donar al mot un sentit historicista o erudit, indoamericanisme és terme d'ús corrent, veient-se en ell la gènesi d'una cultura autènticament i genuïnament americana. Indoamericanisme expressa l'afany i la necessitat vitals, imminents, d'un autoctonisme americà; expressa l'estímul i l'exaltació de les possibilitats creadores i les forces latents que bateguen en l'entranya d'aquests pobles; expressa la necessitat fatal, vital, de crear un pensament americà, original, sorgit de les realitats de la vida americana: és, en fi, l'esforç creador d'una cultura pròpiament americana deixant d'ésser, en el camp de la cultura com en l'econòmic i el polític, predis colonials, camps d'expansió per a altres cultures. Indoamericanisme és afirmació categòrica i cabal de fe en les possibilitats i l'esdevenidor dels països i les races americanes.

¿Quines són les pedres angulars, els punts inicials de l'indoamericanisme? Els seus orígens i fonaments s'escauen en l'afirmació i exaltació de les realitats econòmiques i socials americanes. En l'econòmic està la clau del problema. Els països americans, per a subsistir, han de basar-se en fets i realitats econòmiques, i per això l'indoamericanisme, fórmula continental, té, com necessitat vital, inexcusable, crear formes i nexos socials que s'atenguin a les condicions econòmiques d'aquests països. Eminentment agrícoles, aquests, no donen camp a l'industrialisme capitalista, i tot el seu constitucionalisme, econòmic i social, necessita basar-se en llur condició agrària, i servir-la, perquè ella és la clau de llur existència i llurs possibilitats econòmiques, i, pel mateix, de la seva vida, de la seva personalitat política i nacional. Per això, Mèxic, amb la revolució de 1910 política, però ensems social, — contrastant amb la de la Independència, exclusivament política, — encetà, en primer terme, el problema de la terra, rescatant-la del latifundista i donant-la al treballador del camp, sentant així les arrels d'una economia nacional, creant un nou concepte social de la propietat, i una organització econòmica adequada a les necessitats de la vida mexicana. D'altra banda, cal atendre a les circumstàncies creades en els països americans per la invasió financiera del Nord, per l'imperialisme, que anulla les possibilitats i esforços creadors d'una economia nacional, oposant a les realitats econòmiques i socials dels països indollatins els sistemes i formes del capitalisme, inadequades a aquelles. No cal dir la influència decisiva d'aquest fet, per tal com obliga a oposar-li mides econòmiques de resistència, de contenció, que han donat peu, a Mèxic, a l'article 27 constitucional, que fa referència a la propietat de la terra i productes naturals, petroli entre ells.

Dels sistemes i formes econòmics que regeixen la vida de les societats, dels lligams i nexos que s'estableixen entre els diferents factors de la producció i l'economia, es produeixen diversitat de formes o estratificacions socials, de vinculació de classes, i d'aquests vincles sorgeixen les formes i manifestacions culturals. Una cultura, en efecte, és l'expressió dels sentiments de la comunitat, expressió d'una actitud vital de les collectivitats, la síntesi de la vida d'un poble o una època: més que obra de seleccions, una cultura, en el que té d'humà, és l'expressió dels sentiments de les grans masses. I les passions que agiten en un moment històric les collectivitats, la manera d'enfrontar-se i compendre la vida, les reaccions que neixen de l'intercanvi i relacions amb ella, són determinades per fets i circumstàncies econòmiques, és a dir, per les condicions de vida individuals, les quals són conseqüència del sistema econòmic i social que presideix la vida d'un poble o una època.

Amb la revolució Mèxic ha provocat el sorgiment d'una nova cultura, nodrida de sava i vitalitat, una cultura humanissima, perquè la revolució ha creat en la vida mexicana noves realitats econòmiques i vincles socials, és a dir, un ambient històric nou, inèdit, i amb ell, noves possibilitats humanes i culturals. Heus ací el camí i l'afany de la nova cultura indoamericana, de la qual és un primer episodi i manifestació la cultura mexicana post revolucionària: posar en joc, en acció, en activitat totes les possibilitats humanes, latents en la vida dels països indoamericans, i en el fons racial de llurs poblacions.

Aquest és el gran exemple de Mèxic. El 85 per 100 de la seva població, índia i mestissa, ha estat posada en condicions de disponibilitat, despertades i estimulades les seves energies latents, aprofitant-se i endegant-se les seves possibilitats i potencial humans. I aquest alçament, aviat ha marcat, en la vida mexicana, petjades visibles, donant-li característiques pròpies, fisonomia peculiar, sentit i substància pròpiament mexicanes. Primer testimoni de cultura indoamericana, que ha sorgit, no ressussitant formes caducades, històriques, inadequades a les realitats de la vida present i de la mentalitat del segle, sinó a través d'una nova visió de la vida, d'un nou concepte d'ella, al descobriment d'energies latents i inexplorades. Però, insistim, sols sorgeixen aquestes energies, quan l'economia d'un poble canvia, produint-se un nou ambient històric, propici i favorable al desenrotllament de les més altes manifestacions de la cultura i l'esperit.

MARTÍ CASANOVAS

Mèxic. abril de 1929.

"EL MATÍ"

Benvingut! I consti que li hem fet molta propaganda. Però ara hem de dir: ja són quatre! Van de la dreta — no ens atrevim a dir: de l'extremíssima dreta — al centre. I un dia, potser llunyà, deurà comparèixer el que ocuparà l'extrema esquerra, l'esquerra veritat, l'esquerra social, lloc encara vacant.

Es presenta *El Matí* amb la senyera tricolor de: Veritat, Justícia i Caritat. Algun d'aquests lemes, particularment el de Caritat, semblava que els catòlics militants l'haguessin arreconat a les golfes. Moltes vegades algun d'aquests lemes havia estat substituit pel de: Defensa de la Propietat, lema, ho reconeixem, base de la societat actual, però que era defensat pels catòlics amb inaudit acarnissament.

Si *El Matí* practica el lema Caritat pot contribuir molt a la civilització del país. No creiem que aquest concepte sigui exagerat. Reconeixem els drets de la polèmica, però en alguns moments, llegint certes publicacions combatives, teniu la impressió que la Veritat, la Justícia i la Caritat són afers molt poc interessants i que el que es desitja no és precisament convéncer l'adversari, o fer llum sobre un cas concret, sinó trobar el pit del contradictor amb la punta de la llança i fer-li mal.

Molts s'han preguntat si aquest és el moment oportú de publicar un diari com *El Matí*. Si us situeu al punt de vista dels homes del diari nou haureu de donar-los la raó. El nostre catolicisme militant té sovint un aspecte sòrdid, ofensiu i poc intelligent. No voldríem ferir ningú, però és innegable que per llegir la premsa catòlica que fins ara ha vegetat entre nosaltres es necessita un païdor molt resistent. Els pitjors articles, els pitjors comentaris polítics, els versos més dolents que el país pugui produir sortien de les rotatives beneïdes. És evident que hi ha un ramat catòlic intelligent que mereixia altres pasturatges. ¿No era urgent, molt urgent, fer aquesta feina en català?

Ja són quatre! I encara hi ha allò: «un diari no mor mai». I, que en vingui aviat un altre, igualment intelligent, i que sigui el revers d'aquesta devota medalla.

M. B.

Aquest número ha estat passat per la censura

La cultura a certes redaccions

L'altre dia parlàvem del francès que escriuen al *Día Gráfico* en aquella secció que tenen destinada als hipotètics lectors de la República que tenim per veina. No parlàvem de l'anglès que gasten, per respecte a l'idioma de Shakespeare. El poliglotisme, malgrat tot, va fent, però, prosèlits. I la cultura dels redactors de certs diaris, també, pel que es veu.

Llegeixin el que escrivia *La Noche*, en el seu número del dia 18:

«Inmediatamente después de llegar el tren, el Sr. Quiñones de León fué saludado por los representantes de Francia, por misters Lapene i Stefan, director y redactor jefe de *Le Matin*; mister Clementel, ex ministro, senador; mister Pams, mister Manan...»

Demanem que augmentin el sou del redactor que ho va escriure. I demanem, encara, que augmentin també el sou del redactor d'*El Noticiero Universal* que va escriure el següent, en el número del día 20:

«A las diez y media los reyes salieron de Palacio en coche descubierto a la «gran d'aumont», acompañados de las personalidades de su séquito.»

Davant d'aquests casos que demostren una cultura tan vasta i elevada, hom queda admirat. A l'Exposició, l'altre dia, donaren més de 500 passes a periodistes esportius. Si hi ha més de 500 subjectes que es fan passar per periodistes esportius, imagineu els milers que hi deu haver que es fan passar per dedicats al periodisme en general. I aleshores hom no s'ha d'admirar ja de res.

Si el públic sabés qui són molts dels que escriuen els diaris, en compraria ben pocs...!

CALZADOS
MINERVA
Sociedad Anónima
CALÇATS Minerva S.A.
Via
Laietana, 30

Kappel
Cerquem representants regionals
F. FONT, Duran i Bas, 12 BARCELONA
KAPPEL

VIATGES MARSANS, S. A.
Rambla Canaletes, 2 i 4 - BARCELONA
Bitllets de Ferrocarrils Nacionals i Estrangers
Passatges marítims i aèris - Viatges a "Forfait"
Excursions acompanyades - Peregrinacions, etc.
Informes
i Pressupostos gratis

LES LLETRES

UN CAS

Conte inèdit de S. NAVARRO I ROCA

—Com està el seu marit, Neus?

—Igual. Sempre igual.

—Cregui'm que la planyo. Per sofrir ell tant i fer sofrir els qui el volten, més valdria que Déu se l'emportés.

—També ell ho diu així. Però és dolorós, malgrat tot, de separar-se de la persona que una estima!

—Ai, sí! Miri a mi una vegada el meu marit...

—Oi, senyora Maria, que em perdonarà que la deixi? Són gairebé dos quarts d'onze, i és l'hora que acostuma a venir el metge — digué la Neus, veient que la cosa anava llarga—. No s'ho prengui a mal, eh!

—I ara, vol callar!

—Passi-ho bé, senyora Maria.

—Passi-ho bé, senyora Neus.

I, finint la conversa amb aquestes paraules, van separar-se. L'una cap a casa; l'altra a matar l'estona amb la primera que es prestés a escoltar-la.

La Neus, dona jove i formosa, feia uns tres anys que era casada i devia fer el mateix temps que el seu marit, tísic incurable, estava allitat.

Quan es casà ho féu enamorada. Vingué, però, la malaltia, i amb la malaltia la minva d'aquell amor que semblava que no havia de finir.

—Tísic! Tísic! — es deia — l'home amb qui he juntat els meus llavis; tísic, aquell que m'ha fet estremir de goig entre els seus braços!

El qui ho era tot per ella. Aquell que li havia fet conèixer el bell camí de l'amor, ara, ja no significava res en la seva vida. Li feia fàstic.

Desfilaven per la seva ment infinits detalls de la seva vida de promesa, i coses que havia considerat sense importància, ara prenien un relleu esgarrifós: veia ben clar el desig d'ell i de la seva família d'amagar a tothom la terrible malaltia, aquella malaltia que l'havia punxat molt abans d'emmullerar-se.

L'havien junyit per sempre més a una desferra, i li pagarien cara la jugada. Ella acabaria, es digué, d'ensorrar aquell home que impunement s'havia rigut d'ella.

Quan arribà a casa, el metge ja l'havia visitat.

—Senyora — li digué aquell — hi ha esperances. El trobo millor que ahir.

Aquest es mirà el metge, i amb veu feble i trencada per la fadiga li digué:

—No el crec. La tinc tan a prop, que ja sento la fredor que m'entra els ossos. No el crec... no el crec...

Dit això, tancà les parpelles. En els seus llavis s'hi dibuixà un rictus de dolor i feblement pronuncià el nom de la seva muller. Aquesta s'hi acostà.

—Què vols? — preguntà.

—Ets a prop meu?

—Sí. Què vols?

Ell, llavors obrí els ulls, i amb la seva mirada que s'anava apagant... apagant... li llençà un esguard tot prenyat d'odi, i aquell "què vols?", dit de faisó ben grollera, quedà sense resposta.

La Neus i el metge sortiren de la cambra. Aquest s'assegué en una cadira del menjador, i recolzant el cap entre les seves mans, exclamà:

—L'hem mort.

—S'ha mort ell mateix. Si hagués tingut consciència i m'hagués estimat tal com deia, no hauria comès la ignominia de durme al matrimoni en l'estat que es trobava. Però, ell i els seus, guiats per un baix egoisme, no tenien en compte si em sacrificaven, o si el sacrificat era algú d'ells mateixos.

—Però ja que era un fet, almenys havíem de tenir la cristianitat de fer-li allargar la vida; de mirar de salvar-lo; d'arrencar una vida de les urpes de la mort. I nosaltres hem fet al revés! En lloc de tonar bé per mal, tu, amb les teves coses, l'has precipitat en braços de la mort; ens hem burlat del seu dolor, faltant-li en la seva pròpia llar.

—La seva llar — repicà irònicament la Neus.

—... i m'has embrutit a mi, — continuà ell — fent del meu sacerdoci juguet de les teves passions. I ell... ell ho sap tot això, i calla, i sofreix i odia.

—També sofreixo jo.

Entre els dos regnà un breu silenci que la Neus trencà dient:

—Hi ha moments que me'l miro, i voldria oblidar tot el mal que m'hagi pogut fer, però tot seguit a dintre meu comencen a desfilar visions de les meves sofrences, i no puc fer altra cosa que arreconar aquesta flaquesa dels meus sentiments, i mostrar-me tal com sóc.

—Ni llàstima et pot fer?

—No en va tenir ell per mi. Fredament va calcular que sa mare no viuria sempre, i buscà qui, quan morta ella, pogués ocupar el seu lloc. Em trobà a mi, dona forta, amiga del riure i del fruir, i m'obligà a migrar-me en solícits miraments per un home que ja no era d'aquest món.

I llàstima dius que tingui a qui em volgué com infermera! Llàstima a aquell que veié en mi la manera de lliurar-se d'anar a raure al llit d'un hospital! Llàstima... llàstima... ràbia li tinc.

Recolzant-se en la paret, atret pel brogit de la conversa, el malalt pogué arribar al menjador i percebre clarament els darrers mots de la Neus. Semblà que li martellegessin els polsos. Volgué parlar i la veu se li glaçà a la gorja; volgué, amb els ulls, fer comprendre a aquella dona tota la fel de les paraules que restaven mudes a la boca, però els seus ulls no deien res tampoc. Les cames li negaren el sosteniment, i caigué a terra, davant mateix de la Neus.

El metge s'ajupí a dar-li auxili. Era en va.

Dels ulls d'ella eixí una llàgrima. Cercà refugi en la cambra del malalt, i allí esclatà en plors damunt d'aquells llençols que conservaven encara la tebior del cos d'ell.

—Mort...! Mort...! Què he fet, Senyor! Què he fet! — sanglotà esglaiada davant de la seva conducta.

El metge, esparverat, fugí abandonant la Neus amb el cadàver.

L'endemà aquest estava estès sobre el llit amb un ciri a cada banda, i ella com folla, cantava cançons obscenes.

S. NAVARRO I ROCA

Apunts per a una Mètrica catalana

LA QÜESTIÓ DE LES FALSES RIMES

Trobar i *mar* són dues paraules que si les veieu escrites al paper us podria semblar que formen rima. Però si les pronuncieu us adonareu que l'*r* final sona en *mar* i no en *trobar*. *Trobar* i *demà*, vistos en el paper, no acaben igual. En canvi, pronuncieu-les i veureu que rimen d'una manera perfecta.

¿Com és, doncs, que trobeu rimes d'aquest ordre en alguns grans poetes de la nostra literatura?

"Sé d'una vella consirosa
a qui sos fills varen *deixar*
per la fortuna fabulosa
de l'altra banda de la *mar*."
(Alcover)

En aquest cas, tots els catalans que ho llegeixin han de tenir present que l'Alcover, mallorquí, pronunciava la paraula *mar* a la mallorquina, és a dir *mà*. No cometia doncs, cap falsetat de rima. Era un simple dialectalisme.

Però trobeu en Verdaguer, àdhuc en Verdaguer, casos que evidentment demostren que el nostre gran poeta, primitiu al cap i a la fi, no va saber superar la barbàrie de la seva època i rimava per als ulls, en comptes de les orelles.

I, evidentment, la rima és un fenòmen sonor, i per tant el sentit que l'ha de judicar és l'oïda i no la vista.

Els que defensen el contrari farien bona la idea d'aquell boig que per a escriure en vers, escrivia prèviament en prosa allò que se li acudia primer. Després ho retallava per banda i banda, de forma que les rasilles del negre de l'escriptura fossin exactament iguals. Finalment ho encastava en un paper, i en deia versos.

"Oh! em dirà algú: en aquest cas cal fer una pronúncia artificial." Es una llicència poètica. Però segons el bon gust, no existeixen aquestes llicències. La poesia no dóna dret a parlar d'una manera ridícula, sots color de poesia. Escriure en vers presuposa haver de resoldre una dificultat tècnica i les dificultats resoltes a mitges no tenen cap mèrit. En art només compta allò que és excellent.

La mena més corrent de falses rimes i la més perillosa, per la dificultat d'entendre'ns en molts de casos, fins que hagi sortit l'anunciat diccionari de rimes de l'Institut, és la que fa rimar una vocal oberta amb la mateixa, però tancada. *Cor* i *amor; espera* i *sencera*.

Es veu ben clar que aquesta mena de falsa rima no és tant grossera com l'anterior; però això no vol dir sinó que és més perillosa, perquè és més corrent. I tota persona d'una oïda cultivada no pot sentir sense experimentar una impressió desagradable la discordància que en resulta.

Naturalment que aquí algú ens objectarà que de tot defecte se'n pot treure un efecte i que podria explotar-se aquesta diferència de matís d'una *e* o d'una *o* tancades i obertes, per a produir determinats efectes musicals. Però aquesta objecció no ens impedirà de sostenir que tots els casos de falsa rima que fins ara s'han produït a la literatura catalana són únicament efecte de la deixadesa o falta de sensibilitat dels autors: és a dir; dues qualitats negatives. Les falses rimes d'aquesta mena que puguin produir-se amb un criteri refinat no ens espanten. Ja sabem que mai no seran gaires.

Per acabar examinarem el cas d'aquelles paraules com *mort* i *or*, *tard* i *encar*, que rimen o no segons la pronúncia que els donin.

Afirmar rodonament qualsevol cosa en aquest cas, constituiria una pedanteria. Però, si ens és permés expressar la nostra opinió personal, basada en l'observació que hem fet de la pronúncia corrent d'aquests mots, no dubtarem a afirmar que creiem que rimen d'una manera perfecta, ja que aquestes *t* i *d* finals avui dia no es pronuncien. I a mida que es vagi afinant el geni de l'idioma s'anirà generalitzant més aquesta pronúncia.

Fixeu-vos, si no, que la gent vulgar, a l'inrevés, afegeix *t* allà on no s'escau i diuen *mart* i *cort*, per *mar i cor*.

¿Poden rimar paraules com *raigs* i *aguaits*? — Es sabut que en català els plurals en *gs* sonen com si fossin *ts*. Encara que no estem autoritzats per l'exemple de cap poeta català, que sapiguem nosaltres, no vacillem a acceptar aquestes rimes per bones. ¿Quina raó hi hauria per a negar-les

ROSEND LLATES

La nostra Segona Sessió de Cinema

Dimecres de la setmana passada, tal com havíem anunciat, tingué lloc al cinema Rialto la segona sessió de cinema organitzada per MIRADOR.

Com que la puntualitat és una virtut molt poc característica de Barcelona, la part de públic que va arribar aviat es va trobar amb la sorpresa de veure projectar una revista Pathé perquè els tocatardans no perdessin res de la sessió pròpiament tal. No era cap documental que haguéssim triat, encara que amb el temps aquells metres de film tindran un valor històric.

Juraríem, però, que els espectadors es van entretenir més amb *Els anèlids marins*. Es tracta d'uns cucs que treballen força bé i, cosa sorprenent, a desgrat de l'abundància d'espectadores no es va sentir cap dels xiscles i expressions de fàstic que inevitablement hauria produït la vista de la majoria d'aquelles bèsties llepissoses al natural.

Josette, film de l'any 1907, era el segon número del programa. Aquest film, que vint-i-dos anys enrera devia produir un efecte patètic i sentimental enorme, va desencadenar unes riallades homèriques. La indumentària dels protagonistes, sobretot de la mateixa Josette, la mímica del germà d'aquesta (un apatxe de caricatura de l'època), els gestos d'aquell pare davant del qual encara hi havia classes i els d'aquell fill artista (se li coneixia amb la xalina), tot això plegat, amenitzat amb molts detallets que no cal enumerar, foren la prova més concloent del progrés aconseguit pel cinema, no solament pel que fa a la tècnica, sinó també en la creació d'una estètica i d'uns mitjans expressius propis.

Devia ser per les dates en què els films estil *Josette* dominaven pel cinema, anteriorment a la florida de la carrincloneria dannunziana del film italià de Bertinis, Borellis i altres desgràcies, que en l'esperit d'En Rucabado germinà la campanya — que encara té rebrotades esporàdiques — contra el cinema, negant-li tota qualitat artística i atribuient-li tota perversió moral. Des d'aleshores que no hi ha tornat i fa les crítiques a base de prospectes. Es clar que és immoral un film com *Josette*, amb aquell xicot de quaranta anys que encara l'ha de mantenir son pare i amb aquella protagonista amb unes faldilles tan llargues.

L'Estrella de Mar fou acollida amb curiositat i fins amb satisfacció, a jutjar pels aplaudiments que obtingué al final. Es un film, al capdavall, tant o més «podrit de literatura» que qualsevol altre. Allusions freudianes, allusions patriòtiques i tot, refinaments tècnics, trucs de «metteur-en-scène» de mala fe de bona qualitat («capacitat de mentida és capacitat d'art», s'ha dit)... res, un film tan artístic que els ortodoxos del sobrerealisme intransigent l'han repudiat amb violència.

Tanmateix com a poema on es barregen imatges de somni i imatges concretes, és un espècimen de les possibilitats expressives mig explorades només de què és capaç el cinema.

Segurament que un film d'un metratge normal, realitzat d'una manera semblant a *L'Estrella de Mar* no fóra massa suportable.

És una temptativa més que un resultat; ara, que és una temptativa amb resultats. Potser és massa aviat per formar sobre aquest film un judici massa definitiu. Cal esperar que Man Ray trobi, per aquest camí fecund, realitzacions més completes i aleshores serà temps de situar exactament un film d'aquesta mena.

Ja es parla d'*Albada* en la pàgina corresponent d'aquest mateix número, de manera que no cal que en diguem res més sinó que els espectadors que ja l'havien vista van tenir molt de gust a tornar-la a veure, i els que no l'havien vista mai van sentir remordiment per haver badat.

Per acabar, només ens cal afegir que el senyor Vilalta sap acompanyar les projeccions amb una música que els és molt escaient, executada amb gran perfecció.

Publiquem en aquest lloc l'anterior comentari per manca d'espai en la plana pròpia del Cinema.

L'ESTIL

Pocs dies abans que En Pla se n'anés a pagès, amb el propòsit de dedicar-se alhora a les activitats literàries i les agrícoles, les nostres conversacions foren encaminades a tractar de qüestions estilístiques, arran d'algunes observacions que En Montoliu—d'ençà que es digna parlar dels llibres d'En Pla — ha fet sobre l'estil d'aquest.

Després, sota els acostumats asteriscos i en lletra cursiva, En Pla ha descabdellat els seus punts de vista.

Potser els seus tres articles de *Confessions literàries* — el títol d'un d'ells: *Conferències literàries* devia ésser un lapsus — hagin sorprès una mica donada la fama de despreocupació estilística que té En Pla. Aquesta és una de les fames més gratuites; potser En Pla serà despreocupat — a desgrat seu o no — pel que fa a moltes altres coses, però no quant a l'estil. Intentant de sistematitzar les seves idees, de fer-se un patró per judicar les coses, els homes, els llibres i les teories, variarà de sistema a cada moment; formarà els termes per encabir-los en la seva ideologia del moment; reduirà els problemes a una simplicitat que ell creurà sintètica i no és sinó parcial. En una paraula, farà de vagabund d'idees, amb troballes felices, llampecs d'intuïció i fórmules potser més pintoresques que exactes. Però la seva *Weltanschauung* (aquesta paraula fou de moda un temps, introduïda per Xenius) restarà un xic difícil de concretar. Si tenir un concepte del món, tan complet com sigui possible, és necessari a un escriptor, no és hora de parlar-ne; diguem només de passada que és d'absoluta necessitat quan es té afició a certs temes.

Doncs bé, som uns quants que considerem En Pla com un escriptor de cap a peus, escriptor per sobre de tot. I per a un escriptor les qüestions d'estil són vitalíssimes — com, en totes les disciplines, les qüestions de tècnica tenen una importància més gran del que la peresa regnant vol fer creure.

Son vitalíssimes perquè si tot ha estat dit i, per tant, els temes tenen un interès escassíssim, el que salva les obres, en molta part, és l'estil. Buffon no deia solament que l'estil és l'home, sinó que «totes les relacions de què és compost l'estil són altres tantes veritats tan útils i potser més precioses per a l'esperit humà que les que poden fer el fons del tema».

Naturalment que en dir això prenem l'estil per alguna cosa més general i més profunda que la simple correcció gramatical, confusió en què molts cauen. La correcció gramatical pot ensenyar-se i apendre's; l'estil, no. Tenir estil és parlar alhora el llenguatge de tots i el llenguatge d'un sol. És a dir, que el bon estil no té res a veure amb la singularitat del lèxic i de la construcció. L'escriptor amb bon estil usa el llenguatge comú, però dintre aquest parla un dialecte propi i inimitable.

D'altra banda, l'estil rebuscat és el que dura menys; només resta com una curiositat que de tard en tard desempolsa algun erudit.

La prova del pastitx, per exemple, demostra que és més fàcil d'imitar un estil d'aquests darrers, basat en un personalisme factici, que no pas els estils més personals i paradoxalment més senzills.

Com surt l'estil?, què el fa? Aquí s'encallen totes les explicacions. Si n'hi hagués, les receptes per escriure tindrien alguna eficàcia, i no en tenen cap. Només és possible d'ensenyar d'escriure en un estil correcte i absolutament mediocre, impersonal per tant; després, sobre aquest estil s'empelta la personalitat, si existeix.

Ara bé; és preferible escriure en un estil pla i gris — d'una uniformitat que hauria d'ésser la norma de les persones educades— que no pas escriure amb pretensions. Per això, si «el mal estil és un pecat», com escrivia Sant Hilari de Poitiers, potser és un pecat volgut.

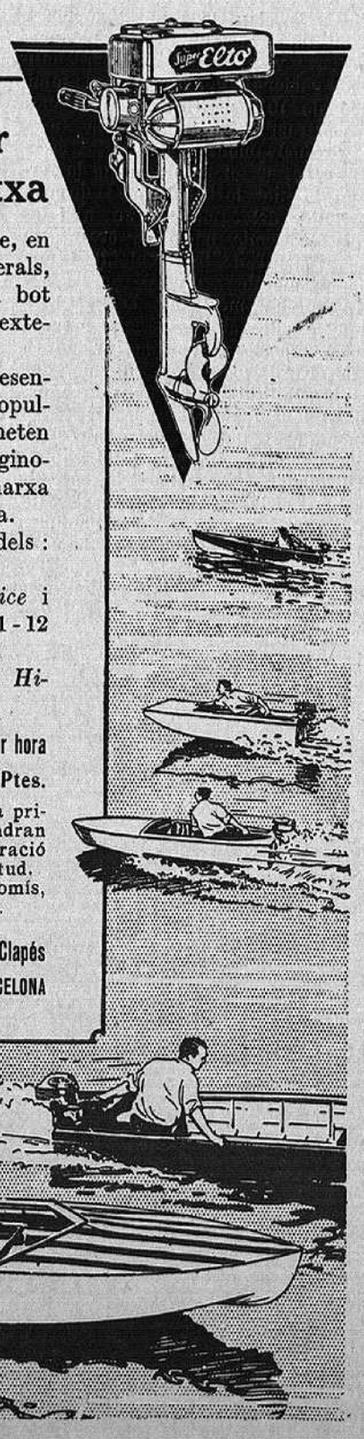
En dir això pot semblar que contradiguem el que s'ha dit abans de la intransmissibilitat de l'estil. En realitat no hi ha contradicció. Cada u té l'obligació de corregir-se i esmenar-se.

És clar que hi ha dos tipus d'escriptor, el que retoca i el que no retoca. Potser algú es quedarà literalment bocabadat en saber que Josep Carner escriu de raig els seus complicats articles, fluint-li sense esforç tota la marqueteria d'estil, totes es veladíssimes allusions que el distingeixen. I, en canvi, la prosa que sembla natural, no gens llimada i directa de Josep Pla vol dir molts fulls de paper esquinçats, molts començaments i recomençaments.

Potser aquests dos tipus d'escriptor corresponen, l'un al que es corregeix mentalment, i no escriu fins que les idees i les frases han pres forma dins ell; l'altre al que corregeix sobre el paper, turmentat pel Dimoni del Millor.

Sigui el que sigui del mecanisme difícil — potser impossible — de descompondre la gènesi de l'estil, creiem que la tasca més útil per al català, encara, és la de preconitzar l'estil directe, planer i en to menor.

JUST CABOT

Creuar el mar com una fletxa

És un plaer incomparable, en aquests dies primaverals, creuar el mar en un bot equipat amb motor exterior ELTO.

Els motors ELTO representen l'obra millor en propulsors de borda. Permeten assolir velocitats vertiginoses. Es posen en marxa amb un quart de volta.

Es construeixen tres models:
Lightweight de 3 HP.
Speedster (tipus *Service* i *Hi-Speed*) de 7-8 i 11-12 HP.
Quad (tipus *Service* i *Hi-Speed*) de 25 i 35 HP.

Per córrer des de 18 a 80 km. per hora

Preus: Des de 1,325 a 2,995 Ptes.

Aquests preus regiran fins a primers de juny. Més tard tindran un augment de certa consideració
Catàlegs i detalls a sol·licitud.
Demostracions sense compromís, en el Port de Barcelona.

Representant per a Espanya, Enric Clapés
Méndez Núñez, 18 - Apartat 920 - BARCELONA

LLIBRERIA FRANCESA
I LLIBRERIA GENERAL ESPANYOLA
La més important de Barcelona
Rambla del Centre, 8 i 10

GRAN SASTRERIA LAIETANA
LA DEL RELLOTGE
ELEGANCIA - PROMPTITUD - ECONOMIA
Extens i variat assortit en les novetats que la moda imposa
Veritable i garantitzat tall americà
Trajos estam i fresc, a mida, des de . . 75 pessetes
Pantalons tennis a mida, des de. . . . 18 a 115 »
TALLADORS DE PRIMER ORDRE
40, VIA LAIETANA, 40
TELÈFON 12446

ESTEVE RIERA
Confiter i Pastisser

Pa de luxe
RAMBLA DE CANALETES 9 i 11.
CARRER DE MALLORCA 307 i 309;
PORTAL DEL ANGEL, 18
BARCELONA